

ІСТОРІЯ

УДК [271.2(477):2-78-463]“18”

Н.В. Баранова

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ПЛАТОНА ГОРОДЕЦЬКОГО В ЦАРИНІ БЛАГОДІЙНИЦТВА ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СТАНОВИЩА ОСІБ СВІТСЬКОГО ТА ДУХОВНОГО ЗВАННЯ

У запропонованій статті вперше зроблено комплексний аналіз благодійницької діяльності Київського митрополита Платона Городецького по відношенню до осіб світського та духовного звання як у підпорядкованій йому Київській єпархії, так і за її межами. Ця діяльність митрополита, спрямована головним чином на надання щедрої матеріальної допомоги з власних коштів і моральної підтримки, сприяла покращенню життя останніх та закріпила за Високопреосвященим Платоном звання одного з найщедріших благодійників свого часу і стала позитивним прикладом для духовних лідерів сьогодення.

На сьогоднішній день, коли на перший план у суспільстві почали виходити хибні життєві орієнтири, що негативно позначилися на духовному розвитку нації, особливо важливо переглянути історичні засади вітчизняної духовності, одвічними будівниками і охоронцями якої виступали представники вищого православного духівництва, одним з яких, беззаперечно, може вважатися Київський митрополит Платон Городецький (1882 – 1891). У його багатогранній діяльності вагоме місце посідало благодійництво, особливо по відношенню до нужденних мешканців, без різниці суспільного стану, як підпорядкованої йому Київської єпархії, так і тих, хто мешкав за її межами.

Однак зазначимо, що на відміну від періодів урядування митрополита Платона на попередніх кафедрах у раніше підпорядкованих йому єпархіях, які були представлені в історіографії працями таких дослідників, як М. Снесарьов [1], А. Князев [2], київський період життя та діяльності Високопреосвященного Платона (Городецького), й особливо благодійницький аспект його діяльності, не знайшов гідного відображення як у працях дослідників його часу, так і у доробках сучасних авторів. Єдиними дослідженнями у цьому напрямку можна вважати праці М. Флоринського [3], М. Карасьова [4], в яких знайшли фрагментарне відбиття лише деякі аспекти діяльності митрополита на Київській кафедрі. Саме тому як **мету запропонованого дослідження** ми визначаємо проведення комплексного аналізу благодійної діяльності Високопреосвященного митрополита Платона Городецького у Київській єпархії щодо покращення становища нужденних осіб світського та духовного звання.

Київський митрополит Платон Городецький, на рівні з наданням всебічної допомоги товариствам та установам різного спрямування, вбачав одним з пріоритетних напрямів своєї добродійної діяльності сприяння поліпшенню становища як мешканців підпорядкованої йому Київської єпархії різних верств та станів, так і тих, хто проживав за її межами, але конче потребував як матеріальної, так і моральної підтримки. Зазначимо, що особливе місце серед них у своїй благодійній діяльності митрополит Платон відводив представникам духовного звання і членам їх сімей, особливо удовам і сиротам духівництва, виступаючи щедрим жертводавцем на їх потреби.

Зазначимо, що, будучи митрополитом Київським, Високопреосвященний Платон часто надавав матеріальну допомогу не тільки потребувачим особам духовного звання підпорядкованої йому єпархії, але і представникам церкви інших областей Росії, особливо не оминав своєю увагою жителів раніше керованих ним єпархій. Так, наприклад, у відповідь на прохання про надання матеріальної допомоги причетника містечка Скруделіно Курляндської губернії Ілдукстського повіту Євгенія Лебедева, за якого, ще будучи єпископом Ризьким, Платон вносив сплату за навчання у Ризькій семінарії, митрополит пожертвував 200 рублів, враховуючи його нужденне становище [3, арк. 111].

Надаючи матеріальну допомогу особам духовного звання раніше підпорядкованих йому єпархій, митрополит Платон не оминав увагою і тих, що жили у інших областях Росії, незмінно відгукуючись на їх прохання про грошову допомогу.

У відповідь на прохання про надання матеріальної допомоги на лікування священників Подільської єпархії Федота Хомицького та Іллі Симоновського Високопреосвященний адресував на ім'я єпископа Подільського і Брацлавського Доната 100 рублів з проханням про влаштування вищезазначених священників у лікарні за рахунок Подільського єпархіального відомства [5, арк. 2].

Допомагаючи особам духовного звання, що проживали за межами підпорядкованої йому єпархії, митрополит Платон у першу чергу надавав різнобічну допомогу потребувачим мешканцям Київської єпархії. Найчастіше допомога митрополита мала матеріальний характер. Так, наприклад, враховуючи прохання псаломщика Євгенія Воздвиженського про надання матеріальної допомоги на погашення боргу (у результаті смерті трьох дітей псаломщик позичив 100 рублів у місцевого благочинного) [6, арк. 2], митрополит Платон пожертвував 100 рублів [7, арк. 1].

Не завжди допомога митрополита у відповідь на прохання про надання допомоги особам духовного звання носила характер грошової пожертви. Відгукуючись на прохання протоієрея Іоанна Виноградова про благословення його хворої дочки Марії, Високопреосвященний надіслав Ікону Божої Матері, поіменовану «Утамуй мої печалі», за що отримав подяку від протоієрея [8, арк. 6].

Іноді допомога митрополита Платона носила не матеріальний, а швидше етичний, виховний характер. У відповідь на послання дячка церкви селища Веприно Радомисльського повіту Івана Робаковського, у якому той просив митрополита Платона вплинути на свого сина Петра, священника селища Борщове Радомисльського повіту, з тим, щоб той «приділяв можливу допомогу й підтримку сімейству своєму, зважаючи на старість років батьків», митрополит Платон пообіцяв посприяти [9, арк. 2].

Зазначимо, що на рівні з представниками духівництва на допомогу митрополита завжди могли розраховувати і члени їх сімей, у першу чергу їх удови і сироти. Як і у випадку з особами духовного звання, митрополит Платон надавав матеріальну допомогу останнім як у підпорядкованій йому Київській єпархії, так і у інших областях Росії. Так, наприклад, він пожертвував 25 рублів удові дякона церкви станиці Ніжнечирсько, області війська Донського, Катерині Борисовій, чоловіка якої знав особисто [10, арк. 1].

Як і у випадку з вдовами, митрополит Платон виступав першим помічником і щедрим жертводавцем на потреби сиріт духівництва як Київської, так і інших єпархій Росії. Прагнучи не відмовляти у проханнях про надання матеріальної допомоги усім сиротам духівництва, що зверталися до нього, митрополит Платон надавав особливу увагу потребам тих, що проживали у раніше підпорядкованих йому єпархіях, чиїх батьків – представників духівництва – він знав особисто. Так, у відповідь на прохання мешканки міста Міта Курляндської губернії Анастасії Германової, дочки дячка Дерптської Успенської церкви, відомого Високопреосвященному Платону з часу його служіння Архієпископом Ризьким і Мітавським, митрополит пожертвував 30 рублів [6, арк. 88].

Часто допомога митрополита Платона сиротам духівництва носила не тільки матеріальний характер. Йдучи назустріч проханню сина померлого священника Ризької єпархії Дмитра Лобенського щодо сприяння у справі влаштування його в один з монастирів Київської єпархії у зв'язку з відсутністю останніх у Ризькій єпархії, митрополит після отримання з Ризької духовної консисторії сприятливих відгуків про нього, просив голову останньої передати Лобенському запрошення на приїзд до Києва для остаточного вирішення питання щодо вибору монастиря [11, арк. 3]

Крім надання матеріальної допомоги із власних коштів особам духовного звання, митрополит Платон сприяв отриманню ними єдиноразової допомоги й довічної пенсії у розмірі 130 руб. на рік з урахуванням їх багаторічної служби по духовному відомству і тяжкого становища, особисто щомісячно клопочучись про це перед Священним Синодом.

Відзначимо, що навіть у разі наявності у біографії священнослужителів непристойних вчинків, що спричиняли відповідне покарання, митрополит Платон, проте, усвідомлюючи важливість отримання пенсії останніми, клопотав перед Священним Синодом про її призначення.

Зазначимо, що митрополит Платон брав на себе обов'язки клопотати про призначення довічних пенсій не тільки представникам духовного звання, а й їх удовам, враховуючи їх важке матеріальне становище, у розмірі 65 рублів на рік – половинному розмірі від пенсії, що належала чоловіку.

Нарівні з особами духовного звання та їх удовами митрополит Платон турбувався про поліпшення становища сиріт духівництва і також клопотав перед Священним Синодом про призначення їм довічної пенсії у розмірі 25 рублів на рік.

Піклуючись про поліпшення матеріального становища осіб духовного звання, їх удів і сиріт, дотримуючись традиції, започаткованої за керування іншими єпархіями, митрополит Платон, і отримавши призначення на Київську митрополічу кафедру, у першу чергу намагався відродити у середовищі Київського духівництва приватну добродійність шляхом заснування взаємодопоміжного товариства (емерительної каси), чиєю метою було б здійснення видачі пенсій удовам і сиротам духовних осіб, що поповнювали її своїми внесками, а рівно і самим священнослужителям, що виходили на пенсію, незалежно від пенсій і єдиноразової допомоги, що надавалися їм Священним Синодом, єпархіальними піклувальними комітетами або іншими відомствами.

Проте митрополит Платон помер 1 жовтня 1891 року і не зміг закінчити розпочату ним справу з заснування Взаємодопоміжного товариства духівництва Київської єпархії. Проект статуту даного товариства був затверджений вже після смерті Високопреосвященного наказом Священного Синоду від 13 – 17 грудня 1893 року за № 371 і наданий Його Високопреосвященству митрополиту Іоаннікію за наказом від 20 грудня 1893 року за № 5999. Відзначимо, що у своїй резолюції від 23 грудня 1893 року за № 5974, що надійшла у відповідь на синодальний наказ, митрополит Київський Іоаннікій, передаючи до виконання проект Статуту Взаємодопоміжного товариства Комітету з емерительної каси, відзначав першорядну роль митрополита Платона у заснуванні товариства [12].

Будучи одним із основних благодійників осіб духовного звання і представників їх сімей, митрополит Платон разом з тим постійно надавав посильну допомогу людям світського звання як підпорядкованої йому єпархії, так і тим, що жили за її межами.

Зазначимо, що будучи митрополитом Київським і Галицьким, Високопреосвященний Платон, дотримуючись традиції, впровадженої ним за часів керування іншими єпархіями, не відмовляв у допомозі іноземним громадянам. Враховуючи прохання Чорногорського підданця Іоца Іовановича, що мешкав у Одесі, про надання йому матеріальної допомоги у зв'язку з тим, що останній, «знаходячись 4 роки без посади і не заробляючи на денний прожиток на свою дружину і 3 дітей, і маючи борг за квартиру 150 рублів, при невиплаті

якого позбавлявся даху над головою», митрополит Платон пожертвував 50 рублів від себе і клопотав перед Слов'янським благодійним комітетом, що знаходився в Одесі, про надання допомоги підданцю Черногорії [13, арк. 2].

Не відмовляючи у допомозі іноземним підданцям, митрополит Платон, проте, у першу чергу виступав щедрим жертводавцем на потреби мешканців як підпорядкованої йому Київської єпархії, так і інших областей Росії. Одним із пріоритетних напрямів своєї благодійної діяльності по відношенню до осіб світського звання м. Платон вбачав у наданні матеріальної допомоги останнім у разі пожеж, повеней та інших природних подій, що несли за собою величезні втрати, спираючись на досвід надання подібної допомоги у раніше підпорядкованих йому єпархіях. Ставши митрополитом Київським, Високопреосвященний Платон не припинив надавати щедрю матеріальну допомогу потерпілим від подібних природних катастроф. У відповідь на прохання священника церкви селища Ніс Ризької єпархії Петра Удальцова про надання грошової допомоги мешканцям, потерпілим від льодоходу на озері Бейкус [7, арк. 1], митрополит Платон пожертвував 100 рублів з вимогою «розподілити їх між потерпілими від весняного льодоходу» [8].

Окрім надання матеріальної допомоги з власних коштів потерпілим від природних катастроф, м. Платон сприяв здійсненню збору пожертв на їх користь на території підпорядкованої йому єпархії. Відгукуючись на прохання потерпілих від пожежі селян селища Білогородки Київського повіту, Високопреосвященний дозволив депутації останніх здійснювати збір пожертв на території Київської єпархії, тим самим надавши можливість збільшення кількості потенційних благодійників [14, арк. 3].

Відзначимо, що митрополит Платон не поділяв людей на стани і з однаковою увагою ставився до прохань як представників дворянства, так і простих селян, прагнучи допомогти кожному, у першу чергу здійснюючи матеріальну підтримку більш потребуючих – тих, що стояли за межею убогості, хворих. Так, наприклад, у відповідь на прохання дворянки Марії Акундінової, що мешкала у місті Калузі, у якої «згорів будинок зі всім майном», і вона «залишилася одна з трьома малолітніми дітьми абсолютно без жодних засобів до життя просто неба» [15, арк. 2], митрополит Платон пожертвував 100 рублів [16, арк. 1]. У відповідь на прохання відставного полковника Олександра Дульцева, що мешкав у Житомирі і потрапив у боргову кабалу до єврея-лихваря (узяв борг 75 рублів під 66 (2/3)%, унаслідок чого був вимушений сплатити 125 рублів, з яких, продавши все майно, сплатив тільки 105, а останні 20 був не в змозі знайти) [17, арк. 2], митрополит Платон пожертвував необхідні 20 рублів [18, арк. 1].

Вважаючи пріоритетним напрямом своєї добродійної діяльності надання матеріальної допомоги хворим людям, митрополит Платон у відповідь на прохання відставного губернського секретаря Івана Федоровича Верьовкіна-Шелюти, що просив здійснити грошову пожертву на лікування його хворої дружини, «потребуючої серйозного і тривалого медичного лікування» [19, арк. 3], надіслав 25 рублів [20, арк. 1].

Відзначимо, що іноді митрополит Платон відгукувався на прохання потребуючих щодо надання грошей у борг, але з тим, щоб повертали їх не йому особисто, а якій-небудь добродійній установі. Так, наприклад, у відповідь на прохання дружини старшого лікаря 103-го піхотного Петрозаводського полку Ганни Подгаєцької про позику їй 1000 рублів з тим, щоб вона повертала їх по 10 рублів на місяць [21, арк. 2], митрополит Платон надіслав їй необхідну суму [22, арк. 2], але за умови, що вона впродовж 10 років щомісяця вносила по 10 рублів (120 рублів на рік) у Ризький єпархіальний піклувальний комітет бідних духовного звання.

Відзначимо, що іноді допомога митрополита Платона носила не матеріальний, а швидше моральний характер. Так, наприклад, враховуючи прохання керівника Августовського повіту міста Гродно М. Тимонова, у якому той просив вплинути на мешканця

м. Гродно лікаря Андрія Солодова, що на той час перебував у Києві й не допомагав матеріально своїй родині, яка залишилася у Гродно, митрополит Платон вжив усіх необхідних заходів що до розшуку Солодова та його напоумлення [23, арк. 2].

Відзначимо, що одну зі статей добродійної діяльності митрополита Платона складала турбота про родичів і носила вона як єдиноразовий, так і постійних характер.

У відповідь на прохання родичок своїх, сестер Катерини і Варвари Александровських, які відзначали, що вони «через старість і слабкість свою нічого не можуть зробити» і просили про надання матеріальної допомоги, митрополит Платон, пожертвувавши їм 100 рублів, пообіцяв надсилати таку ж суму «кожну третину року» [24, арк. 2].

Отже, зазначимо, що діяльність Київського митрополита Платона на благодійницькому терені вигідно відрізнялася від подібної діяльності як його попередників, так і наступників на Київській митрополичій кафедрі й була спрямована не тільки на співробітництво і покращення становища товариств та організацій різного спрямування, але й, головним чином, на надання як матеріальної, так і моральної допомоги мешканцям як підпорядкованої йому Київської єпархії, так і тим потребуєчим, що проживали за її межами. Ця різнобічна діяльність сприяла покращенню життя багатьох осіб і закріпила за митрополитом Платоном звання одного з найщедріших благодійників, а також одного з найдобріших та наймилосердніших діячів православної церкви свого часу.

Перспективи подальшої розробки проблеми вбачаємо у продовженні дослідження різнобічної діяльності Київського митрополита Платона Городецького у царині благодійництва, яка безперечно сприяла покращенню становища підпорядкованої йому єпархії та її мешканців й стала прикладом наслідування для усіх його наступників на митрополичій кафедрі і, маємо надію, стане у пригоді духовним лідерам сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Снесарев Н. Донская епархия и 10-летнее управление ею епископом Платоном / Снесарев Н. – О. : Тип. штаба Одесского военного округа, 1881. – 274 с.
2. Князев А. Управление Высокопреосвященным Платоном (ныне митрополитом Киевским) Херсонской епархией 1877 – 1882 гг. / Князев А. – О. : Тип. штаба Одесского военного округа, 1878. – 176 с.
3. Флоринский М.Н. Памяти Высокопреосвященнейшего Платона митрополита Киевского и Галицкого (октябрь 1 дня 1891 г.) / Флоринский М.Н. – Москва : Университет. тип., 1896. – 12 с.
4. Карасев М. Венок на могилу члена Святейшего Синода Высокопреосвященнейшего Платона митрополита Киевского и Галицкого / Карасев М. – Санкт-Петербург : Типография А.В. Орлова, 1903. – 423 с.
5. Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – Ф. 174 (Платон Городецький). – Оп. 1. – Спр. 768. – 2 арк.
6. Центральний державний історичний архів України у м. Києві. – Ф. 192 (Личный фонд Киевского митрополита Платона Городецкого). – Оп. 1. – Спр. 99. – 493 арк. – Арк. 111.
7. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1601. – 1 арк.
8. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 1. – Спр. 1602. – 2 арк.
9. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1633. – 4 арк.
10. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 1. – Спр. 712. – 1 арк.
11. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 1. – Спр. 771. – 3 арк.
12. От Киевской духовной консистории с проектом Устава взаимно-вспомогательного общества духовенства Киевской епархии // Киевские епархиальные ведомости. – 1890. – № 30. – С. 735.
13. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 1. – Спр. 1585. – 2 арк.
14. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1595. – 3 арк.
15. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1568. – 2 арк.
16. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1569. – 1 арк.
17. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1556. – 3 арк.
18. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1557. – 1 арк.

19. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1571. – 3 арк.
20. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1572. – 2 арк.
21. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1545. – 2 арк.
22. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1555. – 2 арк.
23. ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. – Ф. 174. – Оп. 2. – Спр. 1621. – 2 арк.
24. По поводу временных правил эмерительной кассы духовенства Киевской епархии // Киевские епархиальные ведомости. – 1883. – № 22 ч. н. – С. 450-451.

Н.В. Баранова

Деятельность Киевского митрополита Платона Городецкого на поприще благотворительности с целью улучшения положения лиц духовного и светского звания

В данной статье впервые осуществлен комплексный анализ благотворительной деятельности митрополита Платона Городецкого по отношению к лицам духовного и светского звания как в подведомственной ему Киевской епархии, так и за ее пределами. Эта деятельность митрополита, направленная в основном на предоставление щедрой материальной помощи из собственных средств и моральной поддержки, содействовала улучшению жизни последних и закрепила за Высокопреосвященным Платоном звание одного из самых щедрых благотворителей своего времени, и стала положительным примером для духовных лидеров нынешнего времени.

N.V. Baranova

Activity of the Kiev Metropolitan Platon Gorodetskyi in the Area of Charity in Relation to the Improvement of Position of Persons of Society and Spiritual Rank

This article is devoted to charitable activity of the Kyiv metropolitan of the nineteenth century Platon Gorodetskyi. This activity was directed to the many-sided help for the poorest inhabitants who lived at the Kyiv province and around. Metropolitan Platon Gorodetskyi rendered the generous financial support from his own means and spared special attention to spiritual persons and their families, in particular to widows and orphans, during his government at the Kiev province. This activity had a positive results and become an example for the spiritual leaders of the present time.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2009.